

A fraseoloxía moncadiana, 2

The moncadian phraseology, 2

Mercè Biosca Postius

Universitat de Lleida

Károly Morvay

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Resumo: O artigo continúa a presentación do proxecto de redacción dun *Diccionari fraseològic de Jesús Moncada*. O primeiro volume, practicamente rematado e que se atopa en fase de revisión, contén unhas 500 expresións non documentadas polos dicionarios cataláns. O material fraseolóxico completo, recollido nunha base de datos informatizada, está formado por 2395 combinacións de palabras de diferente tipo documentadas por 1073 lemas. Segundo o reconto manual o uso destas unidades está ilustrado cun total de 6449 exemplos que proveñen de tódalas obras do autor. Este material ademais de facilita-la comprensión e a tradución dos textos do autor ha de servir tamén para a caracterización da fraseoloxía moncadiana. Aquí preséntanse uns primeiros datos estatísticos que poden servir para esta finalidade. Os datos confirman a impresión subxectiva de que as obras de Moncada son moi ricas en fraseoloxía. Esta riqueza maniféstase non só no feito de que nos textos abunden os fraseoloxismos, senón tamén na acumulación de varias expresións dentro dunha mesma frase. Outro trazo característico da prosa de Moncada consiste na presenza do territorio –en determinados topónimos ou elementos característicos da topografía e/ou do clima da zona- e as referencias ó traballo dos *llaütters*² no léxico e a fraseoloxía das obras. A análise da fraseoloxía moncadiana complétase cun primeiro intento de adaptación dun dos criterios do exame da idiomática de autor: o da categoría chamada unidades autorais propiamente ditas, proposto por Baránov e Dobrovolskij (2009).

Palabras clave: fraseoloxía, fraseoloxía catalá, dicionario fraseolóxico, fraseoloxía de autor, Jesús Moncada.

Data de recepción 14/03/2012. Data de aceptación 18/06/2012.

¹ Traducido por Rebeca Lema Martínez e Esteve Valls Alecha.

² Barqueiros da embarción denominada “llaüt” ou “llagut”: embarcación pequena do Mediterráneo, dun pau e con vela latina.

Abstract: The paper is part of the ongoing Diccionari fraseològic de Jesús Moncada project. The first volume, almost finished and now in verification, contains about 500 expressions not registered in Catalan dictionaries. The complete phraseological material, saved in a computer database, contains 2395 different word combinations with 1073 keywords. According to manual counts, these combinations are augmented by 6449 examples, taken from all the author's works. This material, apart from facilitating understanding and translation, is also useful for describing Moncadian phraseology. In this article, we focus on the latter aim and present our first statistical information, which supports the subjective impression of the phraseological wealth in Moncada's works. This is evident not only in the large number of phraseologisms but also in the accumulation of expressions in the same sentence. Other features of Moncada's prose are the presence of territory—in names for places, topographical elements, and climactic details—and the lexical and phraseological references to boatmen's labour. Our analysis of Moncadian phraseology concludes with a first attempt at adaptation of the so-called "authorial units" category proposed by Baránov and Dobrovol'skij (2009).

Keywords: phraseology, Catalan phraseology, phraseological dictionary, author's phraseology, Jesús Moncada.

1. Informacións preliminares

Nun artigo publicado en *Cadernos de fraseoloxía galega* (CFG) 11, 2009, 49-64 demos a coñece-las solucións fraseográficas utilizadas na redacción do *Diccionari fraseològic de Jesús Moncada* (DFJM). Este proxecto, iniciado por Mercè Biosca da Universitat de Lleida, conta actualmente coa colaboración de Maria-Pau Cornadó (Universitat de Lleida) e de Károly Morvay (Universidade ELTE de Budapest). Os primeiros resultados tamén se presentaron nunha comunicación no *Tercer seminari internacional sobre refranys meteorològics – Geoparemiologia romànica* (Morvay 2011). Os materiais do futuro DFJM consisten nunha base de datos informatizada que contén as unidades fraseolóxicas (UUFF) de toda a obra literaria de Jesús Moncada e de dous volumes en proceso de redacción, denominados provisionalmente *Aportacions fraseològiques de Jesús Moncada*. O terceiro volume será o DFJM completo con tódalas expresións idiomáticas e tódolos exemplos moncadiáns recollidos. (A continuación atoparedes máis detalles ó respecto).

Durante os tres anos que pasaron dende a aparición das primeiras informacións do noso proxecto para CFG (Biosca ~ Morvay 2009) fomos avanzando no traballo. Na primeira parte deste escrito queremos recapitula-lo que xa se fixera e explica-lo que aínda queda por facer. As limitacións de espazo impostas polo marco deste artigo non nos permiten dar a coñece-la vida e a produción literaria do polifacético Jesús Moncada (Mequinensa, Baix Cinca, 1941 – Barcelona, 2005), un dos escritores cataláns máis importantes do século XX. Tampouco podemos resumir aquí a historia de Mequinensa recreada na prosa do noso autor ³. Na segunda parte realizaremos unha breve caracterización da fraseoloxía moncadianabaseada nos datos recollidos e intentaremos averigua-las posibilidades de aplicación dos criterios que Baránov e Dobrovol'skij, autores dun novo manual de teoría fraseolóxica, propoñen para poder establecer unha tipoloxía da idiomática de autor (Baránov ~ Dobrovol'skij 2009:479-489).

³ Verbo disto atópanse moitas informacións na páxina web dedicada ó autor (www.jesusmoncada.cat).

A documentación das expresións idiomáticas utilizadas por un autor nun dicionario fraseolóxico non ten tradición na lingüística catalá. A pesar do crecente interese pola fraseoloxía nos Países Cataláns, non dispoñemos dun gran dicionario fraseolóxico (polo menos de ningún que se chame así). Semella que o único dicionario fraseolóxico dedicado a un autor catalán –polo menos iso atestan as recentes investigacións que se fixeron en internet– é a recollida das UUFF utilizadas en *Contalles de Cerdanya* de Jordi Pere Cerdà. O proxecto do *Diccionari fraseològic de Jesús Moncada* (DFJM) aproveita as experiencias do traballo denominado *Els bons usos es perden. Petit diccionari fraseològic cerdanià* (Morvay, 2006, 2012).

A opinión dos dous autores rusos reforza a nosa convicción de que é moi importante realizar investigacións sobre fraseoloxía e redactar dicionarios fraseolóxicos. Baránov e Dobrovol'skij consideran que a creación do novo dicionario fraseolóxico foi un dos obxectivos prioritarios da lingüística rusa. Segundo eles, esta finalidade xustifícase polo feito de que a fraseoloxía pertence a unha das áreas da lingua que se desenvolve de xeito máis dinámico. Como din, este fenómeno “maniféstase tanto nos cambios no conxunto das UUFF que se utilizan de maneira activa coma nas manipulacións creativas da idiomática, amplamente estendida non só en textos literarios e xornalísticos, senón tamén na fala coloquial cotiá”. (Baránov ~ Dobrovol'skij 2009:409).

2. O proxecto do DFJM: o feito e o por facer

2.1. A base de datos informatizada

A recollida do material fraseolóxico das obras de J. Moncada é un traballo complexo e moi laborioso que Mercè Biosca comezou cando o autor aínda vivía. Máis tarde, esta completou os devanditos datos, ó tempo que verificaba a presenza das UUFF recollidas na primeira edición do *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC) e no *Diccionari de locucions i frases fetes* de Joan Martí i Joana Raspall (DLFF). Os fraseoloxismos ausentes nestes dous dicionarios tamén se buscaron noutras obras lexicográficas, coma o *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB). Máis tarde o DIEC2 e o *Diccionari de sinònims i frases fetes* de M. Teresa Espinal (DSFF), que recolle material de moitos outros dicionarios, achegaron novos datos⁴. De cada vez anotábanse as definicións propostas polos dicionarios en cuestión ou o feito de que non estivesen recollidas. O baleirado dos exemplos fraseolóxicos de tódolos libros de J. Moncada fixo posible a confección dunha base de datos informatizada creada co programa ACCESS que permite visualizar cada unha das fichas que conteñen os seguintes datos:

O fraseoloxismo en cuestión (en total 2396 unidades, unha máis das contabilizadas no reconto manual); a definición; a indicación da fonte de onde provén a definición, se se dá o caso de que o fraseoloxismo en cuestión está documentado por outros dicionarios; a palabra clave que describe a unidade (en total 1073 lemas); o concepto semántico

⁴ Véxase a enumeración das fontes consultadas na bibliografía final do artigo de Biosca / Morvay 2009.

e/ou de función que se lle atribúe á unidade (en total 946 conceptos); o exemplo ou os exemplos de uso moncadían (en total 6449 exemplos segundo o reconto manual).

O programa ofrece tamén a posibilidade de visualizar estas informacións nun listado de tódolos fraseoloxismos reunidos, ordenados alfabeticamente segundo a primeira palabra da combinación. Ademais pódese consultar un listado que relaciona os conceptos –ordenados alfabeticamente– coas UUFF correspondentes. Para a caracterización da fraseoloxía moncadiana precisárase aínda poder reagrupa-los exemplos segundo as obras e poder facer un reconto destes exemplos, accións que ata o de agora só podemos levar a cabo manualmente. Neste momento a base de datos do DFJM conta cunhas dúas mil catrocentas unidades recollidas nos 1073 lemas. Segundo o reconto manual temos un total de 6630 exemplos que ilustran o uso moncadían dos fraseoloxismos recollidos. Actualmente M. Biosca e os seus colaboradores estamos verificando, completando e, de se-lo caso, corrixindo este material, o que xustifica que haxa que considerar como provisionais os datos estatísticos e a súa caracterización.

2.2. Características do *Diccionari Fraseològic de Jesús Moncada*

Paralelamente ós traballos sobre a base de datos, comezamos a redacción dos dous primeiros volumes do DFJM, un traballo que en moitos casos esixe facer modificacións da forma e/ou significado das expresións reunidas co fin de adapta-las ó uso moncadían. O dicionario que estamos elaborando constará de tres volumes.

2.2.1. O primeiro volume do DFJM

A redacción do primeiro volume do DFJM, denominado provisionalmente *Aportacions de Jesús Moncada a la fraseologia catalana I*, atópase nunha fase avanzada. Aínda hai que acaba-la revisión do material e engadir-lle a cada unha das unidades un concepto clave semántico e/ou de función. Cf. ó respecto o apartado 7 do noso artigo que presenta as solucións fraseográficas que utilizamos (Biosca ~ Morvay 2009). O orixinal das *Aportacions...I* –unhas 180 páxinas en formato DIN A4– rexistra arredor de cincocentas expresións idiomáticas non documentadas polos dicionarios cataláns, o que representa unha quinta parte de todo o material reunido. Trátase de fraseoloxismos como *anar curt de saula; (ésser) de cosco; fer una cara com un tello; fet una ferrolla; mirar amb un ull a Xerta i l'altre a Tivenys; ésser més inútil que una màquina de cosir pa; m'apostaria l'orella esquerra que...; quin bou se li escorna?; el temps passa com les bruixes; d'abril i de senyors, n'hi ha pocs que no siguin traïdors*.

Os proverbios e as sentenzas (frases célebres, etc.) xeralmente non están recollidas nos dicionarios cataláns e canto ás compilacións de refráns, das que a máis completa é *Tots els refranys catalans de Anna Parés*, adoitan presenta-los ordenados por campos semánticos pero con escasas referencias ó significado. En textos publicados en internet podemos atopar moitos proverbios e sentenzas, a miúdo tamén sen definición, como é o caso do proverbio que acabamos de mencionar que aquí figura con outras variantes (*Abrils i senyors, tots traïdors; D'abril i de senyors, pocs i que no siguin traïdors; D'abril i de senyors, pocs n'hi han que no siguin traïdors*, etc.). Aproveito a oportunidade para comentar aquí o caso do título do conto *A l'Hèctor el que és de l'Hèctor*. Custounos decidir se tiñamos que incluír e de que xeito esta alusión a unha

frase bíblica que non aparecía enteira no título do conto. Finalmente decidimos documentalala no primeiro volume no lema da preposición *a*:

a + nom propi el que és de + *nom propi*

<frase proverbial que aconsella> *donar a cadascú allò que li pertoca*

Doc.: Ø. Obs.: *La forma completa d'aquesta dita d'origen bíblic és donar a Déu el que és de Déu i al Cèsar el que és del Cèsar. Moncada fa al·lusió a la forma abreviada en el títol d'un conte d'Històries de la mà esquerra: "A l'Hèctor el que és de l'Hèctor".*

Segundo a terminoloxía, unha parte dos exemplos recollidos no primeiro volume pode considerarse "UUFF autoriais propiamente ditas" (Baránov ~ Dobrovolskij 2009:479) ou expresións idiomáticas coñecidas só na franxa catalá de Aragón. (Certas cuestións relacionadas coa tipoloxía do autor proposta polos dous fraseólogos rusos trátase no apartado 3.4). Porén, moitas formas tamén se utilizan noutros lugares e a miúdo empréganse na lingua coloquial. Trátase de combinacións de UUFF coñecidas ou das súas variantes formais como: *donar lliçons (a algú)*; *dur clavada una espina al cor*; *engegar a l'altre barri*; *espellotar viu*; *ésser mort i enterrat*; *ésser un cas a banda*; *fondre's el cor*; *haver baixat molta aigua pel riu*; *lligar el ruc on mana l'amo*; *no aguantar-se dempeus*; *quina barra!*, etc., que deberían recollese nos dicionarios.

2.2.2. O segundo volume do DFJM

No segundo volume (*Aportacions de Jesús Moncada a la fraseoloxía catalana II*) rexístranse unidades fraseolóxicas documentadas polos dicionarios cataláns, pero non na forma e/ou sentido utilizados por Moncada. Por exemplo: *amb uns collons com un toro*; *ésser un bocí de pa*; *fer vessar el got*; *no saber on girar veles*; *no tenir res a rascar*; *passar la nit de la xuta*; *posar el braç dintre la màniga*; *semblar una xemeneia*; *venir de l'horta*. Este traballo esixe a adaptació da forma e/ou significado das UUFF recollidas ó uso moncadián. Cómpre comentar brevemente o caso da unidade *venir de l'horta*.

Os dicionarios cataláns recollen as formas *venir de l'hort*; *baixar de l'hort*:

DIEC2 hort 1 2 [...] *venir de l'hort* Ignorar una notícia coneguda de tothom, no estar al corrent del que passa.

DLFF *Venir (o baixar) de l'hort* No saber de què es tracta. DLFF, 487.

Nun contexto Moncada emprega esta expresión cun significado similar pero na forma *venir de l'horta*:

Potser es pensen que he d'empassar-me aquesta mentida! Es deuen creure que jo vinc de l'horta! (Històries:31).

Noutro fragmento ten un uso diferente que propoñemos documentar coa forma *com aquell que ve de l'hort* e o significado de "con disimulo; coma se non pasase nada":

A mi, l'aldarull ja m'agrada. No li diré una cosa per una altra, perquè [...] (de tant en tant, com aquell que ve de l'horta, claves un pessic a unes bones anques i això aida molt a passar la vida) (Històries:80).

O exame minucioso dos contextos nos que o noso autor utiliza os fraseoloxismos ten unha grande importancia. En moitos casos permítenos precisa-las posibilidades de combinación dunha forma básica e deducir, a partir de aí, as acepcións ignoradas polos dicionarios. Un bo exemplo é a UF que J. Moncada emprega nos seus textos coas formas: *fins al moll de l'os*; *fins al moll dels ossos*; *fins als ossos*. O DIEC2 non recolle estas expresións; só cita, sen os definir, os termos *moll de l'os* e *El moll dels ossos*:

moll 11m.[LC][ZOA][MD]Medul·la 1 3 *Moll de l'os*.

os [pl. ossos] 11m.[...] L'os del braç. Els ossos del crani. Els ossets del puny. La fractura d'un os. El moll dels ossos.

O DCVB no apartado de locucións do artigo de **moll** cita as seguintes unidades e exemplos:

Loc.—a) Entrar dins el moll dels ossos: penetrar fins al més íntim; es diu especialment del fred molt fort. *El cavaller, amb el fret en el moll dels ossos*, Rosselló Many. 230.—
b) Fins al moll dels ossos: fins a l'últim extrem, al màxim. *Ja el malehia fins al moll dels ossos*, Pons Auca 207. *Com era guilopo asta els molls dels osos*, Rond. de R. Val. 64.

O DSFF documenta a forma *fins al moll de l'os* acompañada polas etiquetas “*Pregonament i Profundament*”. Baixo o primeiro concepto atopámo-lo exemplo: *Aquest crit ens va penetrar fins al moll de l'os: era realment esgarriñós*. Baixo “*Profundament*” consta: *Vaig mullar-me fins al moll de l'os; no vaig poder posar-me a sopluiç i vaig haver de suportar tot el xàfec*.

Dos exemplos reunidos no DFJM pódese deduci-la existencia de diversas formas e acepcións:

1 (con verbos/participios)

- 1a *trasbalsar fins al moll de l'os*
- 1b *trasbalsar fins al moll dels ossos*
- 1c *trasbalsar fins als ossos*
- 1d *sotragar fins al moll de l'os*
- 1e *impressionar fins al moll dels ossos*

2 (con verbos)

- 2a *amarar fins al moll dels ossos*

3 (con adxectivos)

- 3a *republicà fins al moll de l'os*
- 3b *verdià fins al moll de l'os*

2.2.3. O terceiro volume, o *Diccionari fraseolóxico de Jesús Moncada* completo

O terceiro volume, o *Diccionari fraseolóxico de Jesús Moncada*, conterá toda a fraseoloxía moncadiana: reunirse o material dos dous primeiros volumes, completado cos fraseoloxismos utilizados polo autor de Mequinensa coa forma e sentido co que se atopan documentados noutros dicionarios, como *de mig a mig; no haver-n'hi per a tant; fer-ne un gra massa; no tenir pèls a la llengua; pagant, Sant Pere canta; tal dia farà un any!; ull viu!* A diferenza dos dous primeiros volumes, nos que por regra xeral se ilustra o uso dos devanditos fraseoloxismos denominados coa axuda dun só exemplo, no DFJM cítanse tódalas súas aparicións. Será no terceiro volume onde se atoparán xuntas as variantes dunha mesma expresión rexistrada en diferentes volumes, como é o caso das unidades *sortir els drapets al sol – treure els drapets al sol – treure a la llum draps i drapets*.

3 . Breve caracterización da fraseoloxía moncadiana

O material reunido, os 6.449 exemplos que ilustran o uso moncadían de 2.395 UUFF, ademais de facilita-la comprensión e a tradución dos textos de J. Moncada ha de servir tamén para a caracterización da fraseoloxía moncadiana, caracterización que esperamos poder facer máis en profundidade unha vez que estean listos os tres volumes do noso dicionario. De momento presentamos uns primeiros datos estatísticos e unha breve caracterización.

3.1. O material fraseolóxico do futuro dicionario en cifras

Ó examinármolos datos facilitados por un recuento manual do material que se recolleu na base de datos pódese constatar que a maior parte das unidades, un 58 por cento, aparecen unha soa vez nas obras de Moncada. As expresións que figuran unha soa vez ou como máximo dúas veces constitúen case o 75 por cento do material. O número de fraseoloxismos que o autor utiliza máis de 15 veces é reducido, xeralmente trátase dun ou dous exemplos, entre os que hai poucas expresións idiomáticas “imáxicas”. Cf. os datos e exemplos correspondentes no Apéndice (5.1. O material fraseolóxico do futuro dicionario en cifras). A análise da composición das listas rematadas e dos exemplos dos usos moncadíans permitiranos examina-los tipos de fraseoloxismos máis utilizados. Para poder ter unha idea, aínda que de momento sexa superficial, presentamos –sen comentarios– a lista de UUFF utilizadas entre 10 e 15 veces nas obras de J. Moncada. (Véxase o punto 5.2. do Apéndice). Tamén se enumeran os contextos nos que o escritor utiliza a expresión *amb pèls i senyals*. (Véxase o punto 5.3. do Apéndice). Sobre a importancia e utilidade da análise detallada dos contextos, véxase o dito no apartado 2.2.2. verbo da combinación *fins al moll d'ossos*. Aquí só nos gustaría chama-la atención sobre o xogo de palabras que aparece nun dos exemplos:

Tomàs, el matxer, ha obert la tanda de comentaris explicant amb pèls i senyals (molts pèls i molts senyals, Penèlope), el que faria amb la Paula al llit fins que ella, esgotada, morta, demanaria misericòrdia. (Calaveres, 136).

3.2. Riqueza fraseolóxica das obras

A obra de J. Moncada é moi rica en fraseoloxía. Nunha recensión que está na rede sobre a linguaxe dun dos contos publicados no volume *El Cafè de la Granota* pódese le-lo que segue:

“El més important del recull [...] és el brevíssim Paraules des d’un oliver, que reproduceix fil per randa un monòleg amb tota la riquesa lèxica i fraseològica, sense narrador interposat. Aquest serà l’estil que s’imposarà al tercer recull, escrit quinze anys més tard”. (http://www.vicencpagesjorda.net/cat/biografia_lector/Contes-Jesus_Moncada.pdf). [Data de consulta: 12/02/2012].

Esta riqueza fraseolóxica maniféstase de dúas maneiras nas obras de Moncada: por unha banda, o autor usa un gran número de fraseoloxismos nos seus textos (3.2.1) e, pola outra, faino acumulando decote varias expresións idiomáticas nunha mesma frase (3.2.2).

3.2.1. Uso dun gran número de fraseoloxismos nos textos

En moitos textos de Moncada pódese observar unha gran saturación fraseolóxica. Un bo exemplo é o fragmento da conversa dos dous protatónistas do “Conte del vell tramviare”, o cobrador e o condutor de tranvía que se reproduce no Apéndice (5.4. Un texto rico en fraseoloxía). Véxase tamén a lista dos 89 fraseoloxismos que utiliza o autor no devandito conto. (5.5. Fraseoloxismos que o autor utiliza no “Conte del vell tramviare”).

3.2.2. Acumulación de diversas expresións idiomáticas nunha mesma frase

Moitas veces, o escritor utiliza diversas expresións no interior dunha frase. Aquí mencionamos só un exemplo, iso si, cheo de fraseoloxismos:

I si jo ho dic, podeu pujar-hi de peus; ja sabeu que sóc del morro fort i que no amollo un pam de sirga encara que em pelin, si no veig les coses clares com la llum del dia. (*Històries*:123).

(Atópanse algúns exemplos máis no punto 5.6 do Apéndice).

Esta característica está intimamente relacionada coa da saturación fraseolóxica. Moitas unidades aparecen en frases consecutivas, coma nos exemplos que seguen:

-El món és ple de desagraïts!

-Ens rebel·lem pel seu bé i ens ho pagaran amb guitxes!

-Cria corbs... (Històries:98).

-Dona, no ho agafis per la punta que crema –digué l'altre, conciliador-. Jo no et volia ofendre.

-Sí, sí... El que passa és que si una no treu les unghes, de camí et fan passar el trill per l'esquena. (El Cafè:7).

–¿*Què li ha passat, home de Déu? Afanyi's, que avui tenim feina a coll, l'esperàvem amb candeletes.* (Calaveres:19).

Conec el Soler a fons, no és cap babau, n'ha vist de tots colors i sap el pa que s'hi dóna. Si ha dit que el Marcel·lí encara era viu, podem pujar-hi de peus, això va a missa. (Calaveres:82).

Es veu que al vell li va per llunes: o cinc o cinquanta! Què hi farem! Tal dia farà una any! (Històries:63).

3.3. Presenza do territorio e do traballo dos *llaüters* no léxico e a fraseoloxía das obras

A presenza do territorio –de determinados topónimos ou elementos característicos da topografía e/ou do clima da zona– no léxico e a fraseoloxía das obras e as referencias ó traballo dos *llaüters* coa axuda do léxico e expresións específicas é outra característica moi importante da linguaxe das obras de Moncada. Un aspecto desta cuestión, as expresións do ámbito fluvial, foi tratado por Mercè Biosca nun estudo (2009), no que a autora documentou o uso de 44 unidades nas obras de J. Moncada, ordenadas nos lemas *anguila, barca, carpa, codís, cullerot, deriva, estrop, maroma, mascaró, navegar, nedar, peix, pescar, peu, rem, riada, riu, saula, sirga, vela, vent e vora*. (Véxase a lista correspondente no punto 5.7 do Apéndice). Aínda se poderían engadir máis lemas, tales como *aigua* (utilizado como sinónimo de *riu*), *garbí, engarbinat*, os topónimos *Xerta* e *Tivenys* e cita-las expresións *més vell que l'aigua; no amollar un pam de sirga; fondre's com un poll engarbinat; mirar amb un ull a Xerta i l'altre a Tivenys*, estas dúas últimas discutidas nunha comunicación (Morvay 2011, no prelo). Poderíase valorar tamén a posibilidade de incluír aquí o termo *cullerot de bassa*, utilizado polo autor como un insulto, e combinacións de palabras como *el coneixen fins i tot les anguiles; des que el riu és riu; de rucs n'hi ha més que peixos*. E a lista aínda non está completa. Algunhas destas unidades poderíanse considerar como usos autoriais de Moncada.

3.4. Idiomática de autor

Baránov e Dobrovol'skij atribúenlle unha grande importancia ó exame da idiomática de autor. O capítulo 10 do seu manual está dedicado a esta cuestión, concretamente á análise das unidades fraseolóxicas nas obras de Dostoievski e á fraseoloxía d'*A dama de picas* de Puškin (Baránov e Dobrovol'skij 2009:479-532). No apartado 10.1 deste capítulo titulado *A UF de autor: cara a unha definición do concepto* os autores enumeran os seguintes fenómenos, cuxo exame ha de servir para establecer unha tipoloxía da idiomática de autor (páxina 479):

- Modificacións autoriais léxicas dunha UF
- Transformacións autoriais gramaticais
- Modificacións autoriais semánticas dunha UF
- Frecuentanismos autoriais
- Dearcaísmos autoriais
- UUFF autoriais propiamente ditas

A proposta desenvolvida polos autores parécenos moi interesante e esperamos te-la oportunidade de poder analiza-la fraseoloxía de J. Moncada coa axuda dos devanditos criterios. Esta vez intentaremos dicir algo sobre as dificultades da identificación de expresións moncadianas de tipo “*autorais propiamente ditas*”, que Baránov e Dobrovol’skij definen como “*combinacións de palabras que son utilizadas con frecuencia unicamente polo autor e que posúen propiedades da idiomaticidade do significado.*” (páxina 487). Os dous fraseólogos rusos xa advirten ó comezo que se trata dun concepto complexo xa que o mesmo “*fenómeno das UUFF diferénciase por presentar unha estrutura [...] complicada: ademais da idiomaticidade, presuponse a presenza da fixación* (páxina 488).

Máis adiante engaden:

O concepto de UF de autor é un concepto aínda máis complexo, xa que caracteriza a conciencia lingüística dun falante da lingua e non de toda a comunidade lingüística no seu conxunto. Calquera valoración da fixación dunha determinada expresión no caso dun autor concreto é problemática. Malia a informalidade dos parámetros propostos para a clasificación das UUFF de autor, estes pódense utilizar como heurísticas produtivas para a busca (Baránov e Dobrovol’skij 2009:488-489).

A falta de informacións fiables sobre a procedencia dos fraseoloxismos cataláns dificulta aínda máis o traballo. O único dicionario catalán que facilita informacións sobre o(s) lugar(es) onde se recolleu unha expresión é o *Diccionari Català-Valencià-Balear* (DCVB), pero habería que actualiza-los datos deste. Este sería, por exemplo, o caso da expresión *fet una ferrolla* ‘d’aspecte deplorable’ que aparece no seguinte fragmento:

Des del dia que ens van dir que avui ens jubilaven, vas fet una ferrolla.
(*Històries*:30).

O DIEC2 non recolle o termo **ferrolla**. O DCVB documenta dúas acepcións da expresión *fer forrolla*: FORROLLA o FERROLLA 3. **Fer forrolla: a)** Fer bon negoci, guanyar molt en poc temps (Vall d’Àneu, Ll., Plana de Vic, Solsona, Cardona, Camp de Tarr.); cast. *hacer su agosto*. [...] **b)** Fer soroll, adquirir molta anomenada (Urgell, Segarra, Vallès, Penedès, Camp de Tarr.); cast. *meter ruido, hacer furor* [...].

As consultas que aínda se lle puideron facer ó autor e actualmente as informacións privilexiadas da súa irmá e familia pódennos axudar a saber se nun caso concreto se trata dun fraseoloxismo coñecido ou non na fala de Mequinensa; en caso de non ser un fraseoloxismo vivo, recae sobre nós a responsabilidade de decidir se o debemos recoller ou non no DFJM como individualismo fraseolóxico do autor. Mencionamos aquí dous exemplos discutidos polos redactores do dicionario.

A expresión *no amollar un pam de sirga* aparece no conto *A l’Hèctor el que és de l’Hèctor* nunha frase chea de fraseoloxismos. Sobre se se trataba dunha expresión coñecida en Mequinensa, M. Biosca informounos de que: “La germana de l’autor i la seva família (ella ho ha preguntat també als cosins) diuen que no ho havien sentit mai i

que consideren que é unha metáfora inventada pel Jesús”. Cremos que esta afirmación nos autoriza a cualificarla como exemplo de fraseoloxismo autorial propiamente dito. Buscando en internet localizamos a unidade en cuestión no texto do seminario “El gust per la lectura” 2000-2001, cualificada como expresión (http://www.xtec.cat/lic/centre/professorat/dossiersgust/Moncada_2000.pdf). [Data de consulta: 12/02/2012].

O caso da comparación *xombat com una bitlla <en mig d'un lloc>* é algo diferente xa que a consulta se lle fixo ó propio autor. Esta unidade aparece no conto *La lluna, la pruna*:

I l'esmolet, indecís, es va quedar xombat com una bitlla al mig de l'establiment. (Històries:72).

A expresión parecíanos interesante xa que nin a segunda edición do dicionario do IEC (DIEC2), nin o DCVB documentan as palabras *xombar* nin *xombat* e a unidade tampouco figura no DSFF. Verbo disto, M. Biosca informou de que “Aquesta expressió li vaig preguntar al Jesús perquè a mi també em sonava a fraseologisme. Ell va dir-me que no ho era”. Agora tócanos decidir se temos que recoller ou non esta comparación como unidade autorial propiamente dita.

Os textos de Moncada seguen presentando unha dificultade engadida por mor de que os contos, e como consecuencia a fraseoloxía de J. Moncada, teñen un toque especial: as esculturas e pinturas de santos charlan e actúan neles coma os vivos (*Debat d'urgència*) e os mortos xorden da tumba para reclamaren unha revancha (*Revenja per a un difunt*) ou levantan a tapa do cadaleito esixindo un enterro digno (*Traducció del llatí*). Isto fai que algúns elementos considerados polos nativos como combinacións libres de palabras poidan semellar unidades fraseolóxicas, sobre todo para os lectores e/ou tradutores estranxeiros. Por exemplo, un dos protagonistas do conto *Debat d'urgència*, a imaxe de san Pascual, intentando poñer orde entre os santos e santas asustados, pronuncia as seguintes palabras:

A veure si parem una mica d'atenció i no aprofitem que Nostre Senyor i la seva mare són a prendre les aigües a la Fontcalda per portar-nos malament i fer barrila, igual que els alumnes quan no hi és el mestre! (Històries:97).

Dado que o Noso Señor e a nai non aparecen no conto, dubidamos se *ésser a prendre les aigües a la Fontcalda* era unha expresión idiomática. M. Biosca, despois de consulta-lo con algúns catalanfalantes da franxa catalá de Aragón que afirmaron que non a escoitaran nunca, propuxo incluír só *prendre les aigües* (recollida polos dicionarios) na base de datos. Con todo, considerando que esta combinación única posúe propiedades da idiomaticidade do significado, non descartámo-la posibilidade de recollela tal e como a utilizaba Moncada, acompañada dunha observación que a cualificaría como individualismo fraseolóxico do autor.

4. Conclusións

A prosa de Jesús Moncada é moi rica en fraseoloxía: o autor usa un gran número de fraseoloxismos nos seus textos, o que fai que a miúdo se acumulen diversas expresións

idiomáticas nunha mesma frase ou en frases consecutivas. Porén, obsérvase que a maioría das expresións aparecen unha soa vez nas obras de Moncada ou como máximo figuran nelas dúas veces. (Para máis información, véxase o apartado 5 do Apéndice).

A presenza do territorio –de determinados topónimos ou elementos característicos da topografía e/ou do clima da zona– no léxico e a fraseoloxía das obras, así como as referencias ó traballo dos llauters coa axuda de léxico e expresións específicas son pezas clave do coidado estilo moncadían.

Unha parte de todo este material fraseolóxico non está documentada polos dicionarios cataláns. O primeiro volume do DFJM recolle unhas cincocentas unidades deste tipo, unha cantidade que representa máis do 20 por cento de tódolos fraseoloxismos reunidos. Máis adiante, un exame detallado permitiranos detectar cales destas expresións idiomáticas son creacións individuais do autor, cales se utilizan só na franxa catalá de Aragón e de cales se fai un uso xeralizado a pesar de non estaren recollidas nos dicionarios por mor do tratamento inadecuado do material fraseolóxico.

A carencia dun gran dicionario fraseolóxico catalán ben documentado e de investigacións detalladas sobre as características da fraseoloxía catalá en xeral e sobre as da lingua literaria en particular dificultan a adaptación das propostas de Baránov e Dobrovol'skij ó noso proxecto. Porén, estamos convencidos de que unha vez finalizado o *Diccionari Fraseològic de Jesús Moncada* e incorporados os criterios innovadores dos dous fraseólogos rusos, poderemos realizar unha caracterización máis ampla da fraseoloxía moncadiana.

5. Apéndice

5.1. O material fraseolóxico do futuro dicionario en cifras

Número de ocorrencias da UF	Número de exemplos de uso moncadían	Número total de exemplos	As unidades en cuestión. Tódolos exemplos se citan só se a UF aparece máis de 15 veces
1	1397	1397	<i>a</i> [+ subs.] <i>falta gent!</i> ... <i>xerrar més que fetge en brasa</i>
2	391	782	<i>a cop d'ull</i> ... <i>voler mal</i>
3	180	540	<i>a balquena</i> ... <i>xuclar la sang</i>
4	105	420	<i>a boca de canó</i> ... <i>xano-xano</i>
5	88	440	<i>a l'acte</i> ... <i>xerrar pels descosits</i>
6	43	258	<i>a empentes i rodolons</i> ... <i>voler dir</i>
7	41	287	<i>a cabassos</i> ... <i>vulguis no vulguis</i>
8	29	232	<i>a dojo</i> ... <i>veure's d'una hora lluny</i>
9	20	180	<i>a cau d'orella</i> ... <i>venir a l'esma</i>
10	15	150	<i>a banda i banda</i> ... <i>vet ací; vet aquí</i>
11	14	154	<i>amb penes i treballs</i> ... <i>tot just</i>
12	7	84	<i>de debò</i> ... <i>ves per on</i>
13	6	78	<i>anys i panys</i> ... <i>no tenir res a veure</i>

14	12	168	<i>de cap a peus ... sense remei</i>
15	7	105	<i>... amb pèls i senyals ...</i> ⁵
16	3	48	<i>d'amagot; fer via; per descomptat</i>
17	8	136	<i>a l'aguait; de pressa; fer-se fonedís; forces vives; ni una ànima (vivent); ni de bon tros; no badar boca</i>
19	3	57	<i>fer cinc cèntims; posar els peus; vés a saber! (aneu vés a saber!)</i>
20	3	60	<i>de tant en tant; per força; tot i que</i>
21	1	21	<i>a corre-cuïta</i>
22	1	22	<i>tenir en compte</i>
23	1	23	<i>a hores d'ara</i>
24	4	96	<i>anar a parar (a un lloc); a poc a poc; fill de puta; tenir raó</i>
26	1	26	<i>deixar córrer</i>
27	1	27	<i>ara i adés</i>
29	1	29	<i>fer cap (a un lloc)</i>
30	1	30	<i>valer més</i>
32	2	64	<i>d'altra banda; si més no</i>
33	1	33	<i>a la primeria</i>
36	3	108	<i>deixar de banda; de cop i volta; gens ni mica</i>
39	1	39	<i>sens dubte</i>
41	1	41	<i>és clar!</i>
73	1	73	<i>de nou</i>
75	2	150	<i>de sobte; fins i tot</i>
91	1	91	<i>amb prou feines</i>
TOTAL	2.395	6.449	En total: 2.395 UUFF usadas en 6.449 exemplos

5.2. Fraseoloxismos utilizados entre 10 e 15 veces nas obras de J. Moncada

15 unidades utilizadas 10 veces	14 unidades utilizadas 11 veces	7 unidades utilizadas 12 veces
<i>a banda i banda</i>	<i>amb penes i treballs</i>	<i>de debò</i>
<i>a crits</i>	<i>anar-se'n en orris</i>	<i>donar voltas [a quelcom]</i>
<i>a fi i efecte de</i>	<i>com un boig</i> ⁶	<i>en sec</i>
<i>a frec de</i>	<i>de mala maneira</i>	<i>posar al corrent</i>

⁵ Véxanse tódolos exemplos do uso moncadían no Apéndice 5.3

⁶ No reconto manual as formas como *buscar com un boig; córrer com un boig; riure com un boig* contabilizáronse á parte.

<i>amunt i avall</i>	<i>de passada</i>	<i>sense manies</i>
<i>en secret</i>	<i>fer cas de</i>	<i>si us plau</i>
<i>fer-ne un gra massa</i>	<i>pam a pam</i>	<i>ves per on</i>
<i>no deixar d'ull</i>	<i>per res del món</i>	<i>sense manies</i>
<i>no haver-hi res a fer</i>	<i>per sempre més</i>	<i>si us plau</i>
<i>parar l'orella</i>	<i>ras i curt</i>	<i>ves per on</i>
<i>per sempre</i>	<i>saber greu</i>	
<i>per si de cas</i>	<i>si bé</i>	
<i>sense parar</i>	<i>tant fer-se'n [tant li fa]</i>	
<i>sense solta ni volta</i>	<i>tot just</i>	
<i>vet ací; vet aquí</i>		

6 unidades utilizadas 13 veces	12 unidades utilizadas 14 veces	5 unidades utilizadas 15 veces
<i>anys i panys</i>	<i>de cap a peus</i>	<i>a fons</i>
<i>de camí</i>	<i>de cop ~ cf. de cop i volta</i>	<i>amb pèls i senyals</i>
<i>de tota manera; de totes maneres</i>	<i>de mig a mig</i>	<i>com cal</i>
<i>fer mans i mànigues</i>	<i>de ple; de ple a ple</i>	<i>de fet</i>
<i>no cal dir</i>	<i>de reüll ~ cf. mirar/mirada de reüll</i>	<i>en un tres i no res</i>
<i>no tenir res a veure</i>	<i>fer-se càrrec de</i>	<i>fotre el camp</i>
	<i>fil per randa</i>	<i>mai de la vida</i>
	<i>més ben dit</i>	
	<i>pertot arreu ~ cf. a tot arreu</i>	
	<i>res de res</i>	
	<i>sense embuts</i>	
	<i>sense remei</i>	

5.3. Contextos nos que o escritor utiliza a expresión *amb pèls i senyals*

amb pèls i senyals. De manera minuciosa (DLFF, 44).

El fartum del rector, amb l'esment enterbolit per libacions copioses, anticipava cabotades reprovatòries amb parsimònia abacial i les senyores es preparaven a escandalitzar-se en sentir el que, d'altra banda, ja sabien amb pèls i senyals. (Camí, 56).

A les tertúlies, entre fortor de cigars i aromes de rom, els vilatans van rebre de boca del peó saguer notícia amb pèls i senyals de la trobada amb la madame, que ja els esperava, conjuminada com estava la cosa entre ella, el propietari de L'Edèn i l'Arquimedes Quintana, els únics que coneixien el secret a més de l'Aleix de Segarra. (Camí, 70).

Una de les minyones, la Verònica –que va guardar-se com de caure al riu de confessar que havia aprofitat l'avinentesa d'un encàrrec per afegir-se a la gresca republicana–, explicà el cas amb pèls i senyals a la família Torres i Camps. (Camí, 143).

No els quedà altre déu sinó explicar l'afer amb pèls i senyals sota la mirada suspicax dels del triconi. (Camí, 221).

–S'han venut el riu, nois –havia anunciat un dia l'Estanislau Corbera als contertulians astorats, abans d'amollar els detalls de l'operació amb pèls i senyals. (Camí, 315).

En primer lloc, el sergent, talòs bigotut, espès i formalista, procedí a la identificació amb pèls i senyals del pres. (Camí, 328).

El seu amic furgonejava els caus més amagats, insòlits i regardosos; tenia confidents pertot arreu, tant entre la púrria més infecta com en els ambients més exclusius; coneixia, en fi, amb pèls i senyals els entrellats més foscos de la vida torrellobina. (La galeria, 33).

Ho sabia de boníssima font, podia donar un per un els noms dels facinerosos (...): En coneixia amb pèls i senyals les malifetes, algunes de ben esgarrifoses. (La galeria, 241).

La premsa [...] també dedicava espais generosos a donar compte amb pèls i senyals dels actes religiosos i castrens amb què l'arma d'Artilleria havia commemorat el dia abans la festa de la patrona. (La galeria, 329-330).

Com de costum, oficialment no passava res però, també com de costum, el Gomis era al corrent del merder amb pèls i senyals. (La galeria, 443).

L'agutzil, indignadíssim, fa la verinada. Repeteix, paraula per paraula, els discursos del secretari del jutjat, el qual reproduceix, també amb pèls i senyals, els de l'alcalde de la vila. (Estremida, 166).

En un racó, un cosmopolita d'Amposta explica amb pèls i senyals les execucions que ha vist arreu del món. (Estremida, 294).

Tomàs, el matxer, ha obert la tanda de comentaris explicant amb pèls i senyals (molts pèls i molts senyals, Penèlope), el que faria amb la Paula al llit fins que ella, esgotada, morta, demanaria misericòrdia. (Calaveres, 136).

5.4. Un texto rico en fraseoloxía (Fragmento do Conte del vell tramviàire)

(Adrià, el cobrador)

–Coi, home! Fas una cara com un tello! M'apostaria l'orella esquerra que, ara, ni m'escoltaves. Des del dia que ens van dir que avui ens jubilaven, vas fet una ferrolla. No fas altre que remugar i fer mala cara. Potser no n'hi ha per a tant! Fixa't en mi. ¿Què penses? Que deixar de treballar no em fa una cosa per dins, també? ¿Què no em dol? Doncs, l'espifies, de mig a mig! També trobaré a

faltar tot això. Ja ho crec! Tot aquest temps deixa rastre, vulguis o no... El que passa que jo m'ho prenc d'una altra manera. Tu, en canvi, en fas un gra massa. ¿Ha arribat l'hora de la jubilació? Benvinguda! Si per mi hagués estat, me l'haurien donada abans de començar a treballar... Les coses van així. ¿Què vols fer-hi? ¿Amargar-te la vida? No val la pena, ja te l'amarguen prou els altres, no cal que posis encara llenya al foc pel teu compte... [...] El món no s'acaba aquí, Atanasi! Encara tenim molts anys per endavant... Fes-me el favor de no amoïnar-te!

(Atanasi, el conductor)

–Autobusos! Ferrolla, invents de dimoni! On hi hagi un bon tramvia, com ara el meu, no hi tenen res a rascar tots els autobusos del món. A més si anem a les males, nosaltres hi érem primer. Tanmateix, aquests galifardeus que hi ha ara a l'empresa i que pensen que tot el món és d'ells, no paren de burxar: autobusos, autobusos! Però es veu que van adonar-se que, amb mi, havien tocat os. Segur que van cavil·lar i van dir: "Amb el geni que té Atanasi, qualsevol li diu que anem a treure els tramvies!". Ens deixarà tants com som, com un drap brut! ¿Què podríem fer? Em coneixen. Saben que no tinc pèls a la llengua i que li poso el braç dintre la màniga al mateix bisbe, si convé. Sóc un tros de pa, però hi ha coses que em fan pujar a les més altes! I quan és així... ull viu! Ja està – van pensar–. El jubilem i després farem la nostra. I, au, pensat i fet: es treuen de la butxaca això de la jubilació i em llencen al carrer com una andròmina... No saben el que fan. Van de cap a la catàstrofe, a l'apocalipsi.

(“Conte del vell tramviare” en *Històries*: 31-32).

5.5. Riqueza fraseològica do *Conte del vell tramviare* (9 pàxinas)

<i>a la desesperada</i>	<i>a les males</i>	<i>a tota marxa</i>	<i>amb el cap cot</i>
<i>amb els ulls clavats</i>	<i>buscar la volta</i>	<i>com si res</i>	<i>com un llamp</i>
<i>com una maçolada</i>	<i>d'aquí a no res</i>	<i>de cap</i>	<i>de cua d'ull</i>
<i>de dia en dia</i>	<i>de mig a mig</i>	<i>de nou</i>	<i>de sobte</i>
<i>de tota manera; de totes maneres</i>	<i>deixar com un drap brut</i>	<i>deixar-se estar de punyetes</i>	<i>del dimoni</i>
<i>en què dimonis...?</i>	<i>ésser com cal</i>	<i>ésser un cap de soca</i>	<i>ésser un tros de pa</i>
<i>fer cap</i>	<i>fer el favor</i>	<i>fer el sord</i>	<i>fer estelles l'ànima</i>
<i>fer feines</i>	<i>fer goig</i>	<i>fer l'amor</i>	<i>fer la seva</i>
<i>fer mala cara</i>	<i>fer nosa</i>	<i>fer pujar a les més altes</i>	<i>fer una cara com un tello</i>
<i>fer uns ulls com coves</i>	<i>fer-ne un gra massa</i>	<i>fer-ne una de grossa</i>	<i>fet una ferrolla</i>
<i>fins i tot</i>	<i>fotre el camp</i>	<i>haver tocat os</i>	<i>igual que si sentís ploure</i>

<i>mala bèstia!</i>	<i>més vell que l'anar a peu</i>	<i>mort de pena</i>	<i>mossegar-se la cua</i>
<i>mossegar-se la llengua</i>	<i>nit i dia</i>	<i>no haver-n'hi per a tant</i>	<i>no poder-se pagar mai</i>
<i>no saber com dir-ho</i>	<i>no saber el que es fa</i>	<i>no tenir pèls a la llengua</i>	<i>no tenir res a rascar</i>
<i>només tenir ulls</i>	<i>parar compte</i>	<i>paraula gruixuda</i>	<i>pelar-se de fred</i>
<i>pensat i fet</i>	<i>per força</i>	<i>per sempre més</i>	<i>poder confitar-se</i>
<i>posar el braç dintre la màniga</i>	<i>posar llenya al foc</i>	<i>que t'has tornat boig?</i>	<i>quedar-se sense sang; quedar-se sense sang a les venes</i>
<i>res de res</i>	<i>sense dir paraula</i>	<i>sense fer cas</i>	<i>sense parar</i>
<i>tan sols</i>	<i>tant fer-se'n</i>	<i>tenir clissat</i>	<i>tenir el peu al coll</i>
<i>tenir molts anys per endavant</i>	<i>tenir més raó que un sant</i>	<i>tot just</i>	<i>trencar-se la closca</i>
<i>treure l'aigua clara</i>	<i>treure's de la butxaca</i>	<i>trobar a faltar</i>	<i>ull viu!</i>
<i>un dia o altre</i>	<i>un nus a la gola</i>	<i>valer la pena</i>	<i>venir de l'horta</i>
<i>vés a saber!; aneu a saber!</i>			

5.6. Acumulació de diverses expressions idiomàtiques nunha mesma frase

Proclamo que tenen tota la raó. I si jo ho dic, podeu pujar-hi de peus; ja sabeu que sóc del morro fort i que no amollo un pam de sirga encara que em pelin, si no veig les coses clares com la llum del dia. (Històries, 123).

Si s'esdevenia que havia d'enterrar algú un diumenge a la tarda i teníem futbol, cantava el gori-gori al malaguanyat a l'hora del cafè i enllestia la feina a corre-cuita de manera que tothom, ell el primer, després d'acompanyar en el sentiment la família del finat, pogués fer cap al camp de seguida, a treure's amb quatre crits el regust de les absoltes. (El Cafè, 18).

Tanta dèria que teníem per aquell partit i al final ens va passar el que sovint passa amb moltes coses de la vida, que les esperes amb candeleteres i al final et quedes amb un pam de nas... (El Cafè, 18).

Però, tinguem paciència, al fons del sac es troben les engrunes: a la vall de Josafat, el dia del Judici Final, després de la trompetada angèlica, sortiran els drapets al sol. (La galeria, 373).

En feien una com un cove; els donava l'oportunitat d'aportar elements per ablanir el nyap i els animals –"me cago en la puta d'oros"– li sortien amb el ciri trencat de la legítima defensa. (La galeria, 29).

Un sant era, per exemple, el Napoleó: un pencaire de veritat, que no anava mai de putes, que canvià de jaqueta al moment precís, aprofitant l'avinentsa de trobar-se de permís amb el braç enguixat quan l'evacuació de Mequinensa, i que, d'ençà d'aleshores, pixava aigua beneita mentre treia el suc als minaires. (La galeria, 297).

I jo vaig continuar posant-hi el coll, sacrificant-me en cos i ànima pel bé del regne de Déu. Fins que, fa cosa d'un any, va caure'm la bena dels ulls. (Calaveres, 182).

Encara que gairebé no puc ni moure el llapis i em veuré obligada, ja ho veig, a interrompre aquesta carta fins demà (tinc altres coses al pap i, si el franqueig ha de costar-me un ull de la cara, val la pena aprofitar-ho), faré un últim esforç. (Calaveres, 38).

5.7. A lista de expresións do ámbito fluvial utilizadas nas obras de J. Moncada

Nun estudo –ordenados consonte os lemas anguila, barca, carpa, codís, cullerot, deriva, estrop, maroma, mascaró, navegar, nedar, peix, pescar, peu, rem, riada, riu, saula, sirga, vela, vent e vora–, Mercè Biosca recolle as seguintes unidades (Biosca 2009):

<i>haver-se-li menjat la llengua les anguiles (se t'han menjat la llengua les anguiles?)</i>	<i>pas de barca</i>	<i>pont de barques</i>
<i>lliscar igual que carpes</i>	<i>surar com els codissos</i>	<i>tenir el cap més dur que un codís</i>
<i>ésser un cullerot</i>	<i>anar a la deriva</i>	<i>a tot estrop</i>
<i>passar la maroma</i>	<i>mascaró de proa</i>	<i>perdre la carta de navegar</i>
<i>nedar i guardar la roba</i>	<i>dormir com un peix</i>	<i>ésser peix al cove</i>
<i>estar com un peix al rostoll</i>	<i>tenir sang de peix</i>	<i>no saber el que es pesca</i>
<i>no fer peu</i>	<i>ficada de rem</i>	<i>ficar el rem</i>
<i>fora rem!</i>	<i>portar el rem</i>	<i>una riada de</i>
<i>anar-se riu avall</i>	<i>gira-hi el riu; gireu-hi el riu</i>	<i>guardar-se com de caure al riu (d'una cosa)</i>
<i>haver baixat molta aigua pel riu</i>	<i>no arribar la sang al riu</i>	<i>sense arribar la sang al riu</i>
<i>un riu de</i>	<i>anar curt de saula</i>	<i>camí de sirga</i>
<i>alçar veles</i>	<i>anar a la vela</i>	<i>arriar veles</i>
<i>plegar veles</i>	<i>no saber on girar veles</i>	<i>sense saber on girar veles</i>
<i>a tot vent</i>	<i>bufi d'on bufi el vent</i>	<i>fer la marxada de vent</i>
<i>menjar més que una vora de riu</i>	<i>no tocar vores</i>	

6. Referencias bibliográficas

- BARÁNOV, Anatolij; DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades – Xunta de Galicia, 644 p. (http://www.cirp.es/pub/docs/cfg/aspectos_teoricos_fraseoloxia.pdf) [Data de consulta: 12/02/2012].
- BIOSCA i POSTIUS, Mercè (1989) *La fraseologia en l'obra de Jesús Moncada*. Barcelona (inèdit). (Traballo de investigación dirixido polo Dr. Ramon Sistac e presentado dentro do programa de doutoramento *L'anàlisi lingüística de textos orals*. Estudi General de Lleida, Universitat de Barcelona, Premio Josep Massot, 1996).
- (2009) “Fraseologismes d'àmbit fluvial en l'obra de Jesús Moncada”, en *Llengües i Fets, Actituds i Franges*. Miscelánea de traballos etnolóxicos, filolóxicos e lingüísticos ofrecidos a Artur Quintana i Font, H. Moret (coord.). Calaceit: Associació Cultural del Matarranya, Institut d'Estudis del Baix Cinca, 43-55.
- BIOSCA i POSTIUS, Mercè ~ Károly MORVAY (2009): “A fraseoloxía moncadiana”, en *Cadernos de Fraseoloxía Galega* 11, 2009; 49-64.
- DCVB = ALCOVER, Antoni M. ~ MOLL, Francesc de B. (1930-1962): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll (10 vols.) (<http://dcvb.iecat.net>) [Data de consulta: 12/02/2012].
- DIEC 1994 = *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans / Edicions 3 i 4 / Edicions 62 / Editorial Moll / Enciclopèdia Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona / Palma de Mallorca / València.
- DIEC2 2007 = *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans / Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana (<http://dlc.iec.cat/>) [Data de consulta: 12/02/2012].
- DLFF = RASPALL, Joana / MARTÍ, Joan (1984): *Diccionari de locucions i de frases fetes*. Barcelona: Edicions 62.
- DSFF = ESPINAL M. Teresa (2004): *Diccionari de sinònims i frases fetes*. Barcelona-València: Universitat Autònoma de Barcelona / Publicacions de la Universitat de València / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MONCADA, Jesús (Obras de Jesús Moncada que se citan ó longo do texto):
Calaveres = *Calaveres atònites*, Barcelona, Edicions de la Magrana “Les ales esteses”, núm. 87, 1999.
Camí = *Camí de sirga*, Barcelona, Edicions de la Magrana “Les ales esteses”, núm. 39, 1988.
El Cafè = *El Cafè de la Granota*, Barcelona, Edicions de la Magrana “Els llibres de Butxaca”, núm. 1, 1988.
Històries = *Històries de la mà esquerra*, Barcelona, Edicions de la Magrana “Els llibres de Butxaca”, núm. 5, 1988.
La galeria = *La galeria de les estàtues*, Barcelona, Edicions de la Magrana “Les ales esteses”, núm. 49, 1992.

- MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden*. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià. Budapest: Nyitott könyv. (Premio Catalunya del Nord do Institut d'Estudis Catalans, 2008). (<http://morvay-k.web.elte.hu>) [Data de consulta: 12/02/2012]. // (2012²) Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Publicacions de la Presidència, 37. http://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?module=Novetats_editorials&subModule=darrerres_novetats&idCatalogacio=16449. [Data de consulta: 15/07/2012].
- (2011) “Mirar amb un ull a Xerta i l'altre a Tivenys (Fraseologia i territori en l'obra literària de Jesús Moncada)”. *Actes del Tercer Seminari Internacional sobre Refranys Meteorològics. Geoparemiologia romànica*. (Barcelona, 6-7 de xuño de 2011) (no prelo).